

EBÜ'L-FAZL EL-ABBÂS B. ABDİLMUTTALİB VE MEKKE'DEKİ ÖZEL GÖREVİ
ABUL FADL ABBAS IBN ABDULMUTTALIB AND HIS SPECIAL DUTIES IN MECCA

Dr. Öğrt. Üyesi, Mesut AVCI

Adıyaman Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü,

mesutavci@adiyaman.edu.tr, Adıyaman/Türkiye.

ORCID ID: [0000-0003-1310-3108](https://orcid.org/0000-0003-1310-3108)

ÖZET

İslâmiyet'in yayılmaya başladığı ilk günlerden itibaren iman edip Peygamber ile birlikte Mekke'nin bütün sıkıntlarına göğüs geren sahabeler olduğu gibi, daveti kabul etmeyip şirk üzere yaşamaya devam eden insanlar da olmuştur. Allah Resûlü, vahy nüzulünden itibaren kişi, kabile ayrımı yapmadan daveti bütün insanlara ulaştırmaya gayret etmiştir. Peygamber davetine ilk muhatap olarak yakın akrabalarını almıştır. Akrabaları içerisinde bu hususta kendisine iman edip destekleyenler olduğu gibi, iman etmeyip de Peygamber'e karşı çıkanlar da vardır. Daveti kabul etmediği halde Peygamber'i kendi haline bırakıp, engel çıkarmayan akrabaları da olmuştur. Bununla birlikte yine Peygamber'in davetini kabul etmemekle beraber (rivayetlerin çoğunluğuna göre), ona her türlü yardımda bulunan amcası Ebû Tâlib gibi akrabaları olduğu da bilinmelidir. Ebû Tâlib'in vefatı sonrasında Peygamber'in en büyük destekçisi Abbas olmuştur. Bunun en güzel örneği, Akabe Beyatında Medine'den gelen Ensar'a karşı yaptığı konuşmada Peygamber'in korunması ile ilgili bütün fedakarlıkların yapılması gerektiği hususuna ısrarla vurgu yapmasıdır. Hz. Peygamber de her yerde amcası Abbas'a karşı saygısını ve yardımını esirgememiştir.

Anahtar Kelimeler: Bedir Esirleri, Hayber, Abbas b. Abdülmuttalib, Ebul Fadl

ABSTRACT

From the earliest days when Islam began to spread, there were people who believed and faced all the troubles of Makkah with the prophet, and who did not accept the invitation and continued to live as a polytheist. Since the revelation, the Messenger of Allah has tried to convey the invitation to all people without discriminating because of the tribe or family. Prophet's first interlocutor was his relatives and invite them first. Among his relatives were those who believed and supported him and those who did not believe and used the most violent ways to oppose the Prophet. Even though there were also relatives who left the Prophet alone and did not obstruct him. In addition to these, the Prophet also had relatives such as his uncle Abu Tâlib, who did not accept the invitation of the Prophet (according to the majority of the narrations), but he helped the prophet in all situations. After the death of Abu Tâlib, the Prophet's greatest supporter was Abbas. It is obvious that Abbas supported the prophet after Abu Tâlib. The best example of this is that in his speech to Ansar from Medina in Aqaba. In this speech, he insisted that all the sacrifices related to the protection of the Prophet should be made. And the prophet showed his respect and helped him everywhere and at any time. Although there is disagreement over when he believes, it is certain that he believed in Mecca. Nevertheless, we will try to focus on the reasons for the delay of his emigration to Medina.

Keywords: captives of Badr Khaybar, Abbas b. Abdülmuttalib, Abul Fadl

1. GİRİŞ

Abbas ile ilgili gelen rivayetler birbirinden farklılık arz etmektedir. Abbas'ın Müslümanlığını önemli kılan husus sadece ne zaman Müslüman olduğu veya Peygamber'in amcası olması değildir. Bütün bunlarla birlikte Allah Resûlü Medine'de İslâm devletini kurmuş ve Müslümanlara Medine'ye hicret etmeleri için emir vermiştir. Hicret imkanı olduğu halde küfür beldelerinde yaşamının uygun olmadığını ifade eden hadislerin de varlığını bilmekteyiz. Fakat Abbas Müslüman olduktan sonra da Mekke'de yaşamaya devam etmiştir. Bir mü'min, kâfir topluluktan ayrılp Müslümanlarla birlikte yaşmalıdır:

"(Allah'a) Şirk/ortak koşan bir müşrik Müslüman olduktan sonra, kâfirlerden ayrılp Müslümanlar arasına katılmadıkça Allah, onun hiçbir amelinin kabul etmez" (İbn Mâce, "Hudûd", 2; Nesâî, "Zekât", 73).

"Ben, müşriklerle beraber yaşayan Müslümanlardan beriyim/uzağım. Müslümanlarla müşriklerin ateşleri birbirini görmesin" (Nesâî, "Kasame", 25; Tirmizî, "Siyer", 41, 42; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 105).

"Müşriklerle beraber oturmayın, onların içine girip onlara karışmayın; kim onlarla birlikte oturur veya onların içine karışırsa onlar gibidir" (Tirmizî, "Siyer", 42).

Abbas ile ilgili hadislerin zahirine baktığımızda, Abbas, Mekke'nin fethi sırasında iman etmiş ve hemen arkasından Medine'ye hicret etmiştir. Oysa Abbas'ın iman ettiği zaman ile ilgili gelen farklı rivayetleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

- a- Bedir savaşından önce Müslüman olmuştur.
- b- Bedir Savaşı sırasında Müslüman olmuştur.
- c- Hayber'in Fethi sırasında Müslüman olmuştur.
- d- Mekke'nin Fethi sırasında Müslüman olmuştur.
- e- Huneyn Savaşı sırasında Müslüman olmuştur.

Tarihçilerin çoğunluğuna göre Abbas Bedir savaşından önce Müslüman olmuştur. Fakat bunu gizlemişti. Müslümanlığını gizlemesi ile ilgili yapılan yorumlarda en dikkat çekenleri içerisinde şunlar vardır: Abbas'ın mal varlığından dolayı sessiz kaldığı, malının gitmesi endişesinden dolayı imanını gizlediği söylenmiş olsa da bu yoruma katılmayı gerektirecek elimizde sağlam deliller bulunmamaktadır.

Bir diğer yorum Mekke müşriklerinden korktuğu için Müslümanlığını gizlemiştir. Her ne kadar bu ibare aşağıda gelecek bir kısım ibarelere de olsa da bu ihtimali de güçlendirmemektedir. Çünkü korkan kişi daha emin bir yere gitmek için gayret eder. Fakat Abbas hicret etmeye gücü yettiği halde gitmemiştir. Mekke'de kalmasını sağlayan nedenin korku olduğunu söylemek de doğru bir tespit olmamaktadır.

En son yorum ve kanaatimizce de doğruya en yakın görüşün Abbas'ın Mekke'den hicret etmek istemesine rağmen, Allah Resûlü'nün orda kalan Müslümanlara destekçi olması maksadı ve Peygamberimizin özel görevlisi olarak Mekke'deki İslâm karşıtı her türlü harekettten Peygamberi haberdar etmektir.

Bununla birlikte, Abbas bütün bunları imanın gereği olarak değil, sadece akrabalık duygularından yapmıştır, şeklinde bir görüş daha bilinmektedir. Bunun için belki de en büyük delil Peygamber'in diğer amcası Ebû Tâlib'in iman etmediği halde ölümüne kadar Peygamberi koruması örnek gösterilmektedir. Bu görüş belki bir yere kadar doğru kabul edilebilir. Fakat Medine'de devleti ve gücü olan, her tarafta tanınan ve bilinen Peygamber'in artık hangi açıdan Mekke'deki amcasının korumasına ihtiyacı olabilir ki!

Fakat Peygamber Mekke'yi bırakamaz, çünkü Kabe'nin varlığı, akrabalarının orada bulunuşu, Müslüman olmuş ama hicret etmeye güç yetirememiş sahabeler bulunmaktaydı. Bununla birlikte İslâm davetine en sert tepkiler yine buradan çıkmaktaydı. Allah Resûlü'nün Mekke'yi ihmal etmesi düşünülemezdi. Mekke'yi her yönüyle kuşatabilecek birçok uygulamalarından biri de iman eden, Mekke'de Kabe'de kutsal görevi olan, akrabaları güçlü olan ve aynı zamanda Allah Resûlü'ne duygusal bağının yanında kan bağı olan birisinin Mekke'deki olan biteni haber etmesi, Peygamber açısından önemli idi.

1.1. Abbas'ın Doğumu ve Vefatı ile İlgili Rivayetler

Abbas b. Abdulmuttalib b. Hişam b. Abdümenaf b. Kusay b. Kilab b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Galib b. Fihri b. Malik b. En-Nadr b. Kinane b. Huzeyme b. Müdrike b. İlyas b. Mudar b. Nizar b. Ma'ad b. Adnan (El Basrî, 2014, 4:1).

Muhammed b. Ömer, hocalarından bildiriyor: "Abbas b. Abdulmuttalib b. Haşim b. Abdi Menaf, Resûlullah'ın amcasıdır. Annesi Nuteyle bt. Habbâb b. Kuleyb b. Malik b. Amr b. Âmir b. Zeydi Menât b. Âmir el-Harûriyye'dir. Abbas'ın künyesi Ebu'l-Fadl'dır. Fadl da en büyük oğludur. Abbas, Resûlullah'tan üç yaş büyüktü (Abdullah b. Abbas: "Babam Abbas b. Abdulmuttalib, Fil ashabının (ordusunun) gelişinden üç yıl önce doğdu. Resûlullah'tan (s.a.v) üç yaş daha yaşlı idi." İbn Sa'd, *Tabakât*, 4:2.). Abbas, Resûlullah ile Mekke'nin fethine, Huneyn, Taif ve Tebük savaşlarına katıldı. Huneyn savaşı sırasında Müslümanların kaçtığı sırada Abbas, Resûlullah'ın yanında kalmıştır."

Abbas ile Peygamber arasında ne kadar yaş farkı olduğu ile ilgili farklı rivayetler bulunmaktadır. Abbas Peygamberimizden 2 yıl veya 3 yıl öne doğduğuna dair rivayetler vardır (İbn Hacer Askalânî, 1922, 2:71).

İbn Abbas'ın azatlısı Şu'be dedi ki: "Abbas uzun boylu biriydi. Abbas'ın bize anlattığına göre Abdulmuttalib öldüğünde boyu kendisinden daha uzundu. Abbas, Osman b. Affan'ın hilafeti zamanında hicri otuz iki yılında, Recep ayının on dördünde bir Cuma günü seksen sekiz yaşındayken vefat etti. Bakî'de Haşim oğulları kabristanında defnedildi.

Muğire b. Ebi Rezin der ki: Abbas b. Abdulmuttalib'e: "Sen mi yoksa Peygamber mi daha büyüktür? Diye sorulunca: "O benden daha büyüktür, ancak ben ondan önce doğdum" (Hâkim, *Müstedrek*, 4:364) karşılığını verdi. Hz. Abbas, Peygamber'e karşı saygıya hep dikkat etmiştir. Allah Resûlü'de kendisine sürekli bir evladın babaya göstereceği saygıyı göstermiştir.

1.2. Abbas'ın Çocukları

Abbas b. Abdulmuttalib'in şu çocukları oldu:

1. El-Fadl, Abbas'ın çocuklarının en büyüğü idi ve Abbas onunla künyelenirdi. Yakışıklı bir kimse idi. Resûlullah haccı sırasında onu terkisine almıştı. Şam'da Amevas taununda öldü. Nesli devam etmemiştir.
2. Abdullah, Din alimidir. Resûlullah onun için dua etmiştir. Taif'te öldü. Nesli vardır.
3. Ubeydullah, Cömert, mal sahibi idi. Medine'de öldü. Nesli vardır.
4. Abdurrahman, Şamda öldü. Nesli yoktur.
5. Kusem, Peygamber'e benzetiliyordu. Horasan'a mücahid olarak çıkıp Semerkand'da ölmüştü. Nesli yoktur.
6. Ma'bed, Afrika'da şehid olmuştur. Nesli yoktur.
7. Ümmü Habibe bt. El-Abbas.

Bunların hepsinin annesi Ümmü'l-Fadl'dır.

Abbas'ın ayrıca Ümmü'Fadl dışında başkasından olan şu çocukları da vardır:

8. Kesir b. El-Abbas b. Abdulmuttalib. Fakih ve muhaddis bir kişi idi.
9. Temmam b. El-Abbas, Zamanının insanları arasında en kudretli olanlarından biriydi.
10. Safiyye
11. Ümeyye
12. Bunların anneleri Ümmü Velid'dir.
13. El-Haris b. El-Abbas. Annesi, Huceyle bt. Cüdeb'dir (İbn Sa'd, *Tabakât*, 4:2-3).

1.3. Abbas'ın Akabe'de Peygamber ile Birlikteliği

Ebu'l-Beddah b. Asım:

Mekke'ye geldiğimizde, bana Sa'd b. Hayseme, Ma'n b. Adi ve Abdullah b. Cübeyr dedi ki: "Ey Uveym! Resûlullah'a varıp onun yanında Müslüman olmamız için sen de bize eşlik et; zira biz, kendisine iman etmiş olduğumuz halde asla onu görmedik!" bunun üzerine ben onlarla beraber çıktığımda, bana onun Abbas b. Abdulmuttalib'in evinde olduğu söylendi. Biz de onun yanına gidip selam verdik ve ona "Ne zaman buluşuruz?" dedik. Abbas b. Abdulmuttalib de dedi ki: "Kuşkusuz sizinle beraber kavminizden size muhalif olanlar var. O halde, bu hacılar ayrılınca ve biz ve siz buluşuncaya kadar işinizi (buluşmayı) gizli tutunuz. Biz de sizin için işi açıklığa kavuşturalım, siz de açık bir işe girersiniz!" bunun üzerine Resûlullah onlara, sabahında son intikalın olduğu gecede (yani Teşrik günlerinin üçüncüsünün gecesinde), bugün mescidin bulunduğu Akabe'nin aşağısında kendilerinin huzuruna çıkmayı vaad etti ve onlara ne uyuyan bir kimseyi uyandırmamalarını ve ne de gelmemiş olan bir kimseyi beklememelerini emretti.

Bu topluluk o söylenen gece gelince kavimlerinden habersiz gizlice buluşma için çıktılar. Peygamber onlardan önce oraya varmıştı. Beraberinde ise Abbas b. Abdulmuttalib vardı. Onunla beraber ondan başka kimse yoktu. Peygamber, ona bütün işinde güveniyordu. Onlar toplandığında, ilk konuşan Abbas b. Abdulmuttalib oldu; dedi ki: 'Ey Hazrec topluluğu! Siz Muhammed'i, kendisini davet ettiğiniz şeye davet etmişsiniz. Muhammed ise, aşireti içerisinde insanların en şerefliyelerindedir. Vallahi, bizden onun sözü üzere olan onu himaye eder. Bizden onun sözü üzere olmayan ise, (bunu) hasebi (asil soyu) ve şerefi himaye etmek için (yapar). Sizin dışınızdaki insanların hepsi Muhammed'e karşı çıkmıştır. Eğer siz, hep beraber, kuvvet, dövüş harp hakkında bilgi sahibi olan ve

Arapların düşmanlığını yalnız başına üstlenebilen kişiler iseniz, (biliniz ki) onlar sizi tek bir yay ile atacaktır. O halde kendi görüşünüzü düşünün, işinizi mütalaa edin ve geride ancak sizden oluşan bir meclis ve bir toplum bırakarak dağılın, zira sözün en güzeli, doğru olanıdır...” (İbn Sa’d, *Tabakât*, 4:4).

Rivayetler Akabe buluşmasını ayarlayan kişinin de Abbas olduğunu bize göstermektedir. Aynı şekilde Abbas’ın, Medine’den gelen bu yeni insanların niyetlerinin ne kadar ciddi olduğu hususunda yapmış olduğu konuşmalar, sormuş olduğu sorular dikkat çekicidir. Asabiyet duygusuyla hareket eden birinin, kendi putlarının (veya ilahlarının) aleyhine çalışan insanlara yardım etmesi nasıl düşünülebilir? Ebû Tâlib yaşadığı süre içerisinde, Peygamberimizin üzerinde kol kanat germiştir. Ama Peygamber ile birlikte İslâmî bir çalışmaya çıktığına dair kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlamamaktayız. Diğer kabilelere karşı yeğenini korumuş, anlattıklarında serbest davranmasını sağlamaya çalıştığını görmekteyiz. Hatta bazen Mekke müşriklerinin arabuluculuğunu yapmak için Peygamber’e gelmiştir. Peygamberin kararlığı karşısında, bir şey diyemeden dönmüştür.

Aynı hususları yaparken Abbas’ın da sadece akrabalık duygusuyla hareket etti denilmesi rivayetlere çok uygun görünmemektedir. Bunun en büyük delillerinden biri, çok hususi, özel ve çok önemli kararların alındığı bu toplantının düzenlenmesi, yeri, saati ve gelirken nelere dikkat edilmesi ile ilgili bütün organizasyon Abbas’ta. Bununla da bitmemiş, toplantıda konuşan, Ensar’dan sözler alan yine amca Abbas!

1.4. Abbas’ın Öne Çıkan Özellikleri

Sa’d b. Ebû Vakkâs der ki: Resûlullah amcası Abbas için: “Bu Abbas b. Abdulmuttalib, Kureyş’in en cömerdi ve en yardımseveridir” buyurdu.

1.5. Abbas’ın Peygamber Yanında Değeri

Allah Resûlü, her zaman amcasına çok kıymet vermiştir. Bunun yer yer örnekleri bol bol gelecektir. Bu örneklerden biri, Bedir’de esirler arasında Abbas’ın bulunduğunu anlatan rivayettir. Gece esirlerin elleri bağlı olduğu gibi Abbas’ın eli de bağlıdır. Bunun Abbas’a rahatsızlık verdiğini duyan Peygamber’in uyuyamaması ve ellerinin çözülmesini sahabeden istemesi (Dımeşkî, 2006, 11:115).

İbn Şihâb’ın Abdullah b. Sa’lebe’den bildirdiğine göre Resûlullah: “Yüce Allah akrabalarımı gözetmemi tembihledi ve Abbas’tan başlamamı emretti.”¹ demiştir.

İbn Abbas der ki: “Resûlullah, Abbas’a bir çocuğun babasına gösterdiği saygıyı gösterirdi. Bu da Yüce Allah’ın diğer insanlar içinde Abbas’a has bir ihsanıydı” (Hâkim, *Müstedrek*, 4:377).

Ali’nin bildirdiğine göre Peygamber, Abbas hakkında Ömer’e dedi ki: “Bir kimsenin amcası babasının yerini tutar.” Ömer, Abbas’ın zekât meselesini konuşurken Resûlullah bu sözü söylemişti, demiştir (Tirmizî, “Menakıb”, 29 (Sahih); Eş-Şâmî, 2017, 8:422; Dımeşkî, 2006, 11: 116). Allah

Resûlü adeta bu sözünün gereğini yerine getirmek maksatlı, bir evladın babasına hürmetine benzer amcasına hürmet etmiştir.

İbn Abbas der ki: Resûlullah, Abbas'a: "Pazartesi sabahı çocuklarınla beraber yanıma gel de sana bir dua edeyim. Bu duayla da Yüce Allah hem seni, hem de çocuklarını faydalandırsın" buyurdu. Pazartesi sabahı babamla birlikte Resûlullah'ın yanına gittik. Üzerimize bir örtü attı ve: "Allah'ım! Abbas ve çocuklarını, görünen ve görünmeyen bütün günahları yok edecek bir bağışlanmayla bağışla! Allah'ım! Çocuklarından yana onu kolla!" diye dua etti (Tirmizî, "Menâkıb", 29 (Hasen); Eş-Şâmî, 2017, 8:422).

Bu değer sadece Peygamber tarafından değil, Allah Resûlü'nün vefatından sonra da devam etmiştir. Bunlar içerisinde örneklerden birkaçı şunlardır:

Ömer devrinde Peygamber Mescidinin genişletilmesi çalışması var ve bu çalışmada engellerden biri de Hz. Abbas'ın evidir. Ömer ne kadar da ısrar etse Abbas evini vermek istemez. Konu ile ilgili bundan sonraki bölümü hadisten kısaca nakledecek olursak:

"...Sonrasında Abbas, Ömer'e: 'Daha diyeceğin bir şey var mı?' diye sorunca, Ömer: "Hayır!" dedi. Daha sonra Ömer, Mescide girince Abbas'ın evinin oluşunun Mescide doğru olduğunu ve yağmur suyunu Mescid'e akıttığını gördü. Ömer elini uzatıp oluğu söktü ve: 'Bu oluk Resûlullah'ın mescidine su akıtamaz!' dedi. Abbas: 'Muhammed'i hakla gönderene yemin olsun ki oluğu oraya bizzat Resûlullah koymuştu. Ama sen onu söktün ey Ömer!' diye çıkışınca, Ömer: 'Ayaklarıyla boynuma bas ve oluğu geri yerine tak!' dedi. Abbas dediği gibi yapıp oluğu taktıktan sonra: 'Resûlullah'ın Mescidini genişletmen için evimi sana veriyorum' dedi..." (Hâkim, *Müstedrek*, 4:374).

Bir başka örnek:

Zekvân Ebû Salih der ki: Abbas b. Abdulmuttalib beni Osman b. Affân'a gönderdi. Yanına geldiğimde insanlara yemek yedirdiyordu. Çağırdığımda Abbas'ın yanına geldi ve: "Ey Ebu'l-Fadl! Yüzün daim ak olsun!" dedi. Abbas: "Yüzün de ey müminlerin emiri!" karşılığını verdi. Osman: "Elçin bana geldiğinde insanlara yemek yedirdiyordum. Yedirir yedirmez de hemen geldim" dedi (Hâkim, *Müstedrek*, 4:376). Bu rivayet, halife olmasına rağmen Osman'ın, Abbas'a verdiği kıymetin örneklerinden sadece bir tanesidir.

1.6. Abbas'ın Müslüman Olması

Tarihçiler, Abbas'ın Müslüman oluşunun eskiye dayandığını ancak onun Müslüman olduğunu gizlediğini ifade ederler.

Kimileri şöyle der: Abbas, Bedir günü Müslüman oldu. Fetih günü Resûlullah'ı Ebvâ'da karşıladı. Fetih günü Resûlullah ile beraberdi. Hicret onunla sona ermiştir. Ebû Ömer der ki: Abbas Hayber'in fethinden önce Müslüman oldu, ancak bunu gizliyordu. Müslümanların başarıları onu hep sevindiriyordu. Müslüman olduğunu Mekke'nin fethedildiği gün açığa vurdu. Huneyn, Tâif ve Tebük'e iştirak etti. Şöyle bir görüş de vardır: Abbas, Bedir'den önce Müslüman oldu. Müşriklerin haberlerini Resûlullah'a naklediyordu. Mekke'deki Müslümanlar onunla güç buluyorlardı. Resûlullah ona: "Senin Mekke'de kalman daha hayırlıdır" diye haber göndermiştir (Dımeşkî, 2016, 11:115).

Vâkîdî dedi ki: Abbas, Bedir’den önce müslüman olmuştur. Ve onunla birlikte Ümmü Fadl’da müslüman olmuştur. Mekke’de olanları Resûlullah’a yazıyordu (bildiriyordu). Orada bulunan müminlere destek oluyordu. Ve bu müminler de ona gidiyorlardı. Abbas, Resûlullah’tan hicret için izin istemiş, Allah Resûlü de: “Ey Amca! Sen şu anki yerinde kal. Allah, benimle nübüvveti sonlandırdığı gibi, seninle de hicreti sonlandıracaktır” (Bu hadisi ayrıca Heysemî, *Mecmaû’z-Zevâid*’de 15471 numaralı hadiste rivayet etmiştir. Ebû Ya’lâ (2646) ve Taberânî (5828) rivayet etmişlerdir. Ravilerden Ebû Mus’ab İsmâil b. Kays metruktür).

İbn Hacer, Vâkîdî’nin, Abbas’ın Bedir’den önce müslüman olduğu ile ilgili rivayetinin sahih olmadığını ifade ettikten sonra, buna delil olarak; Abbas’ın Mekke müşrikleriyle Bedir savaşına katıldığını, esir düştüğünü, kendisi ve Akîl için fidye verdiğini söylemiştir. Şayet Müslüman olsaydı neden esir oldu ve fidye ödedi. O yüzden Bedir’den sonra Müslüman olduğunun daha kuvvetli olduğunu ifade etmiştir. İbn Hacer’in bu görüşüne şu itirazlar yapılabilir mi? Mekke müşrikleriyle savaşa katılanlar arasında Allah Resûlü neden Abbas’ın öldürülmesini istemedi? Onun savaşa zorla getirildiği peygamber tarafından ifade edilmişti. Fidyeye vermesi hadisesinde ise, Abbas neden daha sonrasında Peygamber’den verdiği fiyde karşılığında mal istemiştir ve almıştır. Esir olması ile ilgili değerlendirmeler ileriki delillerde gelecektir. Fakat zorla getirilmiş olan Abbas’ın, müşrikler esir edilirken esir edilmemesi Müslüman olduğunu açıklaması demek olacağından bu Mekke’de üstleneceği göreve zarar verecektir. Aynı şekilde Abbas şayet Bedir savaşından sonra Müslüman oldu ise neden Mekke’de kalmıştır? Sorusu ile birlikte birçok soru sormak mümkündür!

İbn Abdil Berr ise, Abbas’ın Mekke’de cahiliye döneminin reislerinden olduğunu ve Mekke’de imarat ve sikaye görevi yaptığını söylemiştir. Abbas’ın Hayber’in fethinden önce Müslüman olduğunu söylemiştir. Ebû Tâlib’ten sonra Peygamber’e yardım etmeyi üstlendiğinden, ona karşı olan merhametinden Resûlullah’a yardım ettiğini ifade etmiştir (İbn Hacer Askalânî, 2010, 3:540-541).

Abbas b. Abdulmuttalib anlatıyor: Bir gün Mescid-i Harâm’da idim. Ebû Cehil gelip şöyle dedi: “Allah’a borcum olsun; eğer Muhammed’i secde halinde görürsem boynuna basacağım!” oradan ayrıлып Resûlullah’ın yanına gittim. Ebû Cehil’in söylediklerini kendisine bildirdim. O da öfkelenerek evden çıkıp Mescid-i Haram’a geldi. Kapıya gitmeden acele ile duvardan içeriye atladı. Bugün kavga gündür, deyip peştemalimin ucunu bağladım. Resûlullah, Mescid-i Harâm’a girip: **“Yaratan Rabbinin adıyla oku. O ki, insanı kan pıhtısından yaratmıştır.”** Âyetlerini okumaya başladı. Ebû Cehil’le ilgili: **“Hayır insan azar, kendini zengin gördüğü için”** mealindeki âyete geldiğinde oradakilerden biri, Ebû Cehil’e: “Ey Ebu’l-Hakem! İşte bu, Muhammed’dir” dedi. Ebû Cehil de: “Benim gördüklerimi görmüyor musunuz? Allah’a andolsun ki semanın ufukları benim üzerime kapandı!” dedi. Resûlullah da okumakta olduğu Alak sûresinin sonuna vardığında secdeye kapandı (Heysemî, *Mecmaû’z-Zevâid*, 14:345. Taberânî bunu el-Mu’cemu’l-kebir ve el-Mu’cemu’l-evsât’ta rivayet etmiştir. Senesinde İshâk b. Ebi Ferve vardır ki metruk bir ravidir).

Ürve b. Ez-Zübeyr dedi ki: “Abbas, Müslüman oldu. Mekke’deki sikâye (hacılara su verme) görevine devam etti ve hicret etmedi.” (Heysemî, *Mecmaû’z-Zevâid*, 16:247; Taberânî Mürsel

olarak rivayet etti. Senedi Hasendir; Beyhakî, *Es-Sünnenu'l-Kebîr*, 6:324; Hâkim, *Müstedrek*, 3:322).

İbn Ömer'de babası Ömer b. Hattâb ve kendisinin Müslüman olmasını anlattığı bir rivayetinde Abbas ile ilgili şunları söylemiştir: “Abbas b. Abdulmuttalib, Bedir savaşına müşriklerle çıkmış ve esir alınmıştı. Sonra da kendi esaret fidyelerini ödeyerek Müslüman olmuştu” (Beyhakî, *Es-Sünnenu'l-Kebîr*, 6:310).

Buhl, Peygamber'in Mekke'de bulunduğu süre içerisinde, Abbas'ın İslâm dinine muhalif olduğunu iddia etmiş ve hatta bu hususta gelen rivayetlerde ittifak olduğunu söylemiş (Buhl, 2001, 1:12). olsa da, aslında bu hususta bir ittifaktan bahsetmek mümkün değildir. Bilakis, Abbas'ın Mekke'de Akabe beyatlarında Peygamber'in yanında olduğunu görmekteyiz. Hatta Peygamber adına konuşmalar yaptığını kaynaklarımızda okumaktayız. Buhl, iddiasına Bedir savaşını örnek göstermiş ve Bedir Savaşından sonra Müslüman olması ile ilgili gelen rivayetlere itibar etmemiştir. Hatta biraz daha ileri giderek, Abbas'ı aklî ve dinî meselelerde lakayt olarak anlatmıştır (Buhl, 2001, 1:12). Halbuki Peygamber'in ve sahabenin çok ciddiye almış olduğu Akabe beyatları gibi önemli bir görüşmeye lakayt birinin götürülmüş olduğunu da ifade etmek Buhl için bir tezattır. İbn Sa'd Akabe beyatları ile ilgili rivayetleri verirken Abbas ile ilgili: “Abbas görüş sahibi bir kimse idi” demiştir (İbn Sa'd, *Tabakât*, 4:6). Aynı şekilde, Osman b. Muhammed el-Ahnesî ve İsmâil b. Muhammed b. Sa'd b. Ebû Vakkâs'tan rivayet etti; o ikisi şöyle dediler: ‘İnsanlardan yetiştiğimiz herkes istisnasız, Abbas b. Abdulmuttalib'i Cahiliyye'de ve İslâm'da akıl konusunda başkalarının önüne geçiriyordu,’ (İbn Sa'd, *Tabakât*, 4:27) rivayeti de konu hakkında Buhl'un iddialarına güzel bir cevaptır.

Abbas'ın Bedir savaşından önceki durumunu izah edici şu rivayette önemsenmesi gereken bir başka rivayettir:

Muhammed b. İshak dedi ki: Bana Hüseyin b. Abdullah b. Ubeydullah b. El-Abbas b. Abdulmuttalib anlattı. O ikrime'den rivayet etti; (İkrime) dedi ki: Resûlullah'ın mevlası Ebû Rafî şöyle dedi:

Ben Abbas b. Abdulmuttalib'e ait bir köle idim. İslâm ev halkına ulaşmış ve Abbas Müslüman olmuştu. Ümmü'l-Fadl Müslüman olmuş ve ben Müslüman olmuşum. Abbas kavminden çekiniyor ve onlara muhalefetten hoşlanmayıp Müslümanlığını gizliyordu. Kavmi içerisinde dağılmış vaziyette malı olan birisi idi. O bu durumdayken onlarla beraber Bedir'e çıktı (İbn Sa'd, *Tabakât*, 4:8; İbn Kesîr, 2018, 4:112).

Aynı şekilde Bedir savaşı sırasında Peygamber, Abbas'ın öldürülmemesini ilan etmiş, bu emri garip karşılayan sahabenin şu rivayetini incelemek gerekmektedir:

İbn Abbas: Peygamber ahabına Bedir günü şöyle dedi: “Ben bilmiyorum ki, Hâşimoğullarından ve başkalarından bir kısım adamlar (Mekke'den) zorla çıkarılmışlar. Onların bizimle savaşmaya istekleri yok. O halde sizden kim Hâşimoğullarından bir kimse ile karşılaşırsa, onu öldürmesin. Kim Peygamber'in amcası Abbas b. Abdulmuttalib ile karşılaşırsa, onu öldürmesin. O ancak zor kullanılarak çıkarıldı.” (Ravi) dedi ki: bunun üzerine Ebû Huzeyfe b. Utbe b. Rebî'a şöyle dedi: ‘Babalarımızı, oğullarımızı, kardeşlerimizi ve aşiretlerimizi öldüreceğiz. Abbas'ı ise bırakacağız (öyle mi)? Vallahi eğer onunla karşılaşsam, mutlaka onu kılıçla birleştiririm!’ (Râvi) dedi ki: Onun sözü Resûlullah'a ulaştı da, Resûlullah Ömer b. Hattab'a şöyle dedi: “Ey Ebû Hafs! -Ömer, ‘Vallahi doğrusu o (gün) Resûlullah'ın beni Ebû Hafs lakabıyla andığı ilk gündü’ dedi- (Hiç) Resûlullah'ın

amcasının yüzüne kılıçla vurulur mu?” Bunun üzerine Ömer, ‘Bırak beni, Ebû Huzeyfe’nin boynunu kılıçla vurayım! (İşte) Vallahi kuşkusuz o münafık oldu!’ dedi. (Râvi) dedi ki: Ebû Huzeyfe ise sözünden pişmanlık duydu. O, ‘Vallahi, ben o gün söylediğim o sözden dolayı güvende değilim. - Azîz ve Celîl olan Allah’ın benden o söz karşılığında şehitliği kefarete olarak kabul etmesi hariç-ondan hala korkmaktayım!’ diyordu da, Yemâme günü şehit oldu (İbn Sa’d, *Tabakât*, 4:8).

Allah Resûlü’nün, İslâm hususunda asla taviz vermediğini bilmekteyiz. Allah’ın kendisine indirdiklerini uygulama hususunda sorumlu olan Peygamber’in kişiler arasında farklar görmesi aklen ve dinen asla düşünülebilecek bir husus değildir. Şu ayet bunun en büyük delili olsa gerek:

“Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et! Eğer bunu yapmazsan O’nun mesajını iletmemiş olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Şüphe yok ki Allah kafirler topluluğunu hidayete ulaştırmaz.” (Maide 5/67).

Şahıs ve kavim ayrımı yapmadan tebliğin herkese gitmesini ifade eden bu ayetle, Peygamber’in uygulaması gereken bir emri yerine getirmeyip, bu hususta keyfi hareket ettiğini iddia etmek büyük bir hatadır! Bu hata Peygamber’in Allah’ın emirlerini hakkıyla yerine getirmediği anlamına geleceğinden bunun kabulü asla mümkün değildir. Konunun geçtiği birçok delilden bir diğeri de Peygamber ile Abbas arasında geçen şu konuşmadır:

İbn Abbas: O, Resûlullah’a gelip, ‘Ya Resûlullah! Ben senin amcamım. Yaşım büyüdü ve ecelim yaklaştı. Bana sayesinde Allah’ın bana fayda vereceği bir şey öğret!’ dedi. Bunun üzerine Resûlullah şöyle dedi: “Ey Abbas! Sen benim amcamsın, Allah’a karşı sana hiçbir fayda sağlayamam. Rabbinden af ve afiyet iste!” (İbn Sa’d, *Tabakât*, 4:27).

Bedir savaşı esareti sırasında da Abbas Müslüman olduğunu ifade etmiştir:

Resûlullah, Abbas b. Abdulmuttalib’e Medine’ye getirildiği vakit şöyle dedi: “Ey Abbas! Kendini, kardeşinin oğlu Akîl b. Ebû Tâlib’i, Nevfel b. El-Hâris’i ve senin müttefikin Utbe b. Amr b. Cahdem’i fidye vererek kurtar. Zira sen mal sahibisin” O, ‘Ya Resûlullah! Ben Müslüman idim, velakin topluluk beni zorladı!’ dedi... (İbn Sa’d, *Tabakât*, 4:11).

Abbas’ın Müslümanlığı kabulü ile ilgili bir diğer ihtimal ise Bedir savaşı esareti sırasında Müslüman olduğudur. Fidyeye karşılığı serbest bırakılma hadisesini anlatan hemen hemen bütün rivayetlerin sonunda Abbas b. Abdumuttalib’in parasının olmadığını söylediği fakat Peygamber’in haber verdiği Abbas’ın mal varlığından bahseden kısmında Müslüman olduğu şeklindedir:

“...Resûlullah beni Akîl b. Ebû Tâlib’in fidyelerini vermekle yükümlü kıldı. Ben, ‘Ya Resûlullah! (Hayatta) kaldığım sürece beni insanlardan dilenmeye bıraktın!’ dedim. O da bana, “Ey Abbas! O halde, altınlar nerede?” dedi. Ben, ‘Hangi altınlar’ dedim. O şöyle dedi: “Mekke’den çıktığın gün (hanımın) Ümmü’l-Fadl’a verdiği (altınlar)! Ve de ona dedin ki: ‘Ben bu yüzüme nasıl ispat edeceğimi bilemem. Bunlar senin, el-Fadl’ın, Abdullah’ın, Ubeydullah’ın ve Kusem’in!’ Ben de ona, ‘kim sana bunu haber verdi? Vallahi buna insanlardan, benden ve ondan başka hiç kimse muttali olmamıştı!’ dedim. Resûlullah bana, “Allah, bana bunu haber verdi!” dedi. Ben de ona şöyle dedim: ‘O halde şahadet ederim ki, sen gerçekten Allah’ın Resûlüsün ve sen doğrusun. Yine şahadet ederim ki, Allah’tan başka ilah yoktur ve sen Allah’ın Resûlüsün.’ ...” (İbn Sa’d, *Tabakât*, 4:13; Taberî, 2014, 1: 626; Beyhakî, *Es-Sünnenu’l-Kebîr*, 6:322; Beyhakî, *Delâilu’n-Nubuvve*, 3:142; İbnu’l-Esir,

1991, 2:130). Bu rivayet Abbas'ın en azından Bedir esareti sırasında Müslüman olduğunun en açık delilidir.

Hız. Abbas'ın Bedir'den önce veya Bedir'de Müslüman olmasına rağmen hicret etmemesi ile ilgili akla gelen sorulara yine bu konuda gelen rivayetler çerçevesinde bakmak yerinde olacaktır.

İbn Abbas dedi ki:

Abbas, Bedir'den önce Mekke'de Müslüman oldu. Ümmü'l-Fadl da onunla beraber o zaman Müslüman oldu. Mekke'de oturuyordu. O, Resûlullah'a Mekke'de, meydana gelen hiçbir haberi gizli bırakmaz, istisnasız, bu hadiseler hakkında ona mektup yazardı. Orada bulunan müminler onunla kuvvet bulurlar ve ona giderlerdi. O da onlar için, onların Müslümanlığında yardımcı olurdu. O, Peygamber'e gelmek istiyordu; fakat Resûlullah ona, "Senin ikametinin bir mücahid olarak güzeldir!" diye yazdı. O da Resûlullah'ın emriyle orada ikamet etti (İbn Sa'd, *Tabakât*, 4:31).

Abbas'ın Mekke'deki Müslümanlara yardımcı olduğuna dair en güzel delil Ebû Zer'in Müslüman olduğu sırada yaşadıklarıdır. Ebû Zer, Peygamber'in yanında Müslüman olduktan sonra çıkmış, Ka'be'ye gitmişti. Orada en yüksek sesiyle Kelime-i Şehâdeti haykırınca, orada bulunanlar ayaklanarak ona saldırmışlardır. Yere düşüncüye kadar saldırmışlardır. Bu olayların olduğu sırada, Abbas'ın gelip Ebû Zer üzerine kapandığını görmekteyiz. Ebû Zer'i koruma sırasında şu sözleri söylediğini İbn Kesîr rivayet etmiştir: "Yazıklar olsun size! Bunun, Gıfâr kabilesinden olduğunu ve Şam'a ticaret için giderken yolunuzun bunların yanından geçtiğini biliyor musunuz?" (İbn Kesîr, *el-Bidâyetu ve'n-Nihâyetu*, 4:283).

Bu rivâyet bize, Abbas'ın, Mekke'de ancak Resûlullah'ın emriyle kaldığını göstermiştir. Burada kalmasını gerektiren sebepler; müşriklerin Peygamber'e ve İslâm'a karşı hazırladıkları planları Peygamber'e bildirmek, Mekke'de Müslüman olmuş fakat hicret etmeye gücü yetmeyen Müslümanlara her türlü desteği vermektir. Bu rivâyeti düşündüğümüzde Bedir'de esir düşen Abbas'ın neden diğer esirler gibi fidye verdiğini anlamak daha rahat olacaktır. Allah Resûlü, şayet bütün esirlerden fidye alıp Abbas'tan almamış olsa idi, yukarıda anlattığımız gibi Bedir savaşında öldürülmemesi gereken emirde Müslümanların nedenini sorguladığı gibi aynı şekilde Müslümanlar neden Abbas'tan fidye alınmadı sorusunu soracaktı. Bu defa sadece Müslümanlar değil, aynı şekilde müşrikler de Abbas'ın fidyesiz serbest bırakılmasını garipseyecekti. Bu da Abbas'ın Mekke'de Peygamber adına yaptığı görevinin açığa çıkması demek olacaktır.

Burada bir ayrıntıdan daha söz etmek gerekmektedir: Abbas'ın Bedir'de verdiği fidye karşılığında Bahreyn'den gelen mallardan Peygamberimizden yüklü miktarda mal alması rivayeti (Hâkim, *Müstedrek*, 4:373). Halbuki, Bedir'de fidye karşılığı serbest bırakılmış kimseye daha sonradan bu fidyeye karşılık Peygamber tarafından başkalarına ödeme yapıldığı ile ilgili bilgilere rastlanmamaktadır.

Hız. Abbas'ı Uhud savaşında da görmekteyiz. Vâkîdî'nin rivayeti şu şekildedir: "Kendilerine katılanlarla birlikte Kureyş yürümeye karar verdiklerinde Abbas b. Abdulmuttalib bir mektup yazıp mühürledi ve Benî Gıfâr kabilesinden bir adam kiralayıp gönderdi. Ancak mektubun Resûlullah'a üç günde ulaşmasını şart koştu. Mektupta şunları haber veriyordu: "Kureyş sana doğru yürümek için bir araya geldi. Sana geldiklerinde ne yapacaksan onu yap. Onlar sana yöneldiler. İçlerinde 200 atlı, 700 zırlı ve 3000 deve olmak üzere toplam 3000 kişidirler. Çok sayıda silahları var."

Gıfârî adam geldi, fakat Resûlullah'ı Medine'de bulamadı; onu Kubâ'da buldu. Medine'den çıktı; Peygamber'i Kubâ Mescidi'nin kapısında eşeğine binerken buldu. Mektubu ona verdi..." (Vâkîdî, 2019, 1:189. Benzer rivayet için bkz: Belâzürî, 2011, 1:66). Bu rivayet, Abbas'ın Mekke'de önemli ve özel bir görevde bulunduğu en büyük kanıtlarından biridir. Savaş gibi önemli bir hususta Peygamber'i bilgilendiren mektup yazmıştır. Aynı zamanda Abbas, Uhud savaşına da katılmamıştır.

Bu arada bir iddia daha ortaya atan Buhl, aynı zamanda Mekke fethi sırasında Abbas'ın Ebû Süfyân'ı himayesine aldığı ile ilgili gelen rivayetlerin uydurma olduğunu iddia etmiştir (Buhl, 2001, 1:12). Halbuki bu rivayetlerin birçok İslâm kaynağında geçtiğini ve buna karşın hadis alimlerinin bu rivayetlere de uydurma dediğini bilmiyoruz.

Aynı şekilde birçok kaynakta sahih olarak bize kadar gelen birçok rivayette, Ebû Süfyân'ın Mekke fetih sırasında Peygamber'e geldiği ve Peygamberimizin, onu Abbas'a teslim ederek ordunun Mekke'ye girişini görmesi için gönderildiğini (Buhârî, "Mağâzî", 50, 9), Abbas'ın, Ebû Süfyân'ın övülmeyi sevdiğini Peygamber'e hatırlatması hadisesini hatırlayacak olursak; Abbas, Resûlullah'a: "Ey Allah'ın Resûlü! Ebû Süfyân övünmeyi seven bir kişidir. Onun için (övünebileceği) bir şey yapsan" deyince, Allah Resûlü: "Evet, Ebû Süfyân'ın evine giren güvende olacaktır. Kapısını kapatıp evinde kalan güvende olacaktır" (Ebû Dâvûd, "Harac", 3021) buyurduğunu ve Ömer'in Ebû Süfyân'ı görünce Peygamber'e giderek onu öldürmek istemesine karşın Abbas'ın onu himayesine aldığını okumaktayız: "...Abbas her ateşin ve çevresinde kümelenmiş Müslümanların yanından geçerken mücahitler "kim bu?" diyorlardı. Abbas'ı gördüklerinde de "Resûlullah'ın katırı! Üzerindeki de amcasıymış!" diyorlardı.

Ömer b. Hattâb'ın başında durduğu ateşin yanından geçerken Ömer: "Kim o?" diyerek doğruldu. Katırın terkisinde Ebû Süfyân'ı görünce: "Vay Allah düşmanı Ebû Süfyân ha! Allah'a şükür hiçbir ahd ve eman almadan elime düştün," dedi ve çıkıp Resûlullah'a doğru koşmaya başladı. Abbas ise katırı sürdürdü ve Ömer'den önce Resûlullah'a ulaştı. Abbas çadırın kapısından hızla içeri girdi. Ardından da Ömer b. Hattâb girdi ve "Ey Allah'ın elçisi! İşte Ebû Süfyân! Allah'tan hiçbir ahd ve emanı yok iken elimize düştü. İzin ver de kafasını koparayım!" dedi. Bunun üzerine Abbas: "Ey Allah'ın elçisi! Ben ona eman vermişim," dedi ve Resûlullah'ın yanına oturdu. Ömer ise Ebû Süfyân hakkında hala konuşuyordu. Abbas: "Ömer! Bu kadar yeter! Vallahi Ebû Süfyân, Adî b. Kâ'b oğullarından birisi olsaydı bu kadar uzatmazdın. Ama Abdimenâf oğullarından biri olduğunu biliyorsun," dedi. Ömer ise: "Vallahi senin Müslüman olduğun gün o kadar sevindim ki babam Hattâb Müslüman olsaydı o kadar mutlu olmazdım. Derdim neydi peki? Çünkü senin Müslüman olmanın, babam Hattâb'ın Müslüman olmasından daha fazla Resûlullah'ı sevindireceğini biliyordum da ondan!" dedi. Bunun üzerine Resûlullah: "Abbas! Ebû Süfyân'ı eşyalarının bulunduğu, konakladığın yere götür! Sabah olunca getirirsin!" dedi (İbn Hibbân, *Es-Siretu'n-Nebeviyye*, 1:248-249; İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, 14:475; Dîmeşkî, *Peygamber Külliyatı*, 5:261-262; İbn Kesir, *El-Bidaye*, 4:538-539; İbn Kayyım, *Zadu'l-Mead*, 3: 453-454; İbnü'l-Esîr, *El-Kâmil fi't-Târih*, 2:227-228).

Abbas'ın ordu içerisinde rahatça gezmesinin diğer sahabeler tarafından yadırganmaması, fetih sırasında bütün orduyu Ebû Süfyân'a tanıtılabilecek kadar, Müslümanlar hakkında bilgi sahibi olan birinin, tam da bu sırada Müslüman olduğunu söylemek tutarsız olacaktır. Şayet Araplar zaten birbirlerini iyi tanırlardı bu husus ayırt edici bir özellik değildi denilecek olsa, Ebû Süfyân'ın da fetih sırasında her geçen askeri birliğin kimlerden olduğunu sorması gerekmezdi. Hatta Ebû Süfyân'ın

daha iyi tanınması gerekirdi. Çünkü neticede Mekke'nin lideriydi. Ama bilakis her geçen grubun kimler veya kimlerden olduğunu Abbas'a sormuştur.

Sadece birer örneğini verdiğimiz bu rivayetler dahi, Buhl'un tespitinin yanlış olduğunu ortaya koyması açısından yeterlidir.

Peygamber ile Hz. Abbas arasında bir diyalogun olduğunun bir diğer ispatı da, Allah Resûlü'nün Hayber'in fethini ona müjdelemesi ve Hz. Abbas'ın bu duruma çok sevinmesi örnek gösterilebilir. Hatta Allah Resûlünün Abbas'a Hayber'den pay verdiği rivayet edilmiştir (İbn Sa'd, *Tabakât*, 4:15-16).

Mekke'nin fethi için hazırlıkların tamamlanmasının ardından Müslümanlığını açığa vurması onun gizli ve son derece önemli bir görevi üstlenmiş olduğunun bir başka delili sayılmalıdır (Buhl, "2001, 1:16-17). Allah Resûlü fethin hazırlıklarını bitirince, adeta onun görevinin de bittiğini ifade etmek maksatlı ona yüklerini Medine'ye gönderip kendisinin de beraber dönmesini emretmiştir. Ve ona şunları söylemiştir: "Sen, en son muhacirsin, ben de en son Peygamber" (İbnu'l-Esîr, *El-Kâmil fi't-Târih*, 2:226).

Huneyn Savaşı sırasında da Abbas'ı görmekteyiz. İnsanların bir ara dağıldığı, Peygamber'in etrafında çok fazla kişilerin kalmadığı bir sırada Abbas'ın Peygamber'in yanı başında olduğunu kaynaklarımızda okumaktayız. İşte bu savaştan bir sahne:

İbn Abbas anlatıyor:

Rasûlullah ile birlikte Huneyn harbinde bulundum. Ebû Süfyân b. Hâris b. Abdulmuttalib ile ben Rasûlullah (sav)'in peşine takılarak ondan ayrılmadık. Rasûlullah beyaz bir katırım üzerinde idi. Onu kendisine Rerue b. Nûfâsete'l Cûzamî hediye etmişti. Müslümanlarla kafirler karşılaşıncâ Müslümanlar dönüp gerilediler. Rasûlullah ise katırını kafirlere doğru mahmuzlamaya başladı. Ben Rasûlullah'ın katırının geminden tutuyor; onu koparmasın diye men ediyordum. Ebû Süfyân da Resûlullah'ın özgesinden tutuyordu. Derken Rasûlullah:

- "Ey Abbas! Ashâb-ı semûrâyı çağır!" dedi. Abbas sesi kuvvetli bir zatmış (demiş ki):

-Ben de sesim çıkabildiğine: Ashâb-ı semûrâ nerede? diye haykırdım. Vallahi sesimi işittikleri vakit (yerlerine) dönüşleri, ineğin yavrularına dönüşü gibi idi. Ve:

-Yâ lebbeyk!..Yâ lebbeyk!..diyerek küffarla harbettiler (Müslim, "Cihâd ve Siyer", 76, 81).

2. SONUÇ

Tarihçiler, Abbas'ın Müslüman oluşunun eskiye dayandığını, ancak onun Müslüman olduğunu gizlediğini ifade ederler. Yukarıda rivayetlerini verdiğimiz nakillerden de anlaşıldığı gibi Bedir Savaşına gönülsüz katılmıştır.

Kimileri Abbas'ın, Bedir günü Müslüman olduğunu söylemiştir. Ebû Ömer der ki: Abbas Hayber'in fethinden önce Müslüman oldu (Dımeşkî, 2006, 11:115), ancak bunu gizliyordu. Müslümanların başarıları onu hep sevindirmişti. Müslüman olduğunu Mekke'nin fethinde açığa vurmuştu. Şöyle bir görüş de vardır: Abbas, Bedir'den önce Müslüman oldu. Müşriklerin haberlerini Resûlullah'a bildiriyordu. Mekke'deki Müslümanların onunla güç bulduklarını örneklerle vermiştik.

Bütün tarihi rivayetler bir araya getirildiğinde, kesin bilgi olmamakla birlikte Abbas'ın Bedir savaşından önce ev halkı ile birlikte İslâm'ı seçtiği, Resûlullah'ın emri gereği Mekke'de kaldığı ile ilgili bilgilerin daha net olduğunu ifade etmekte fayda vardır. İkinci en kuvvetli ihtimal ise Abbas'ın, Bedir savaşından sonra Müslüman olduğudur. Fakat her iki rivayetin ortak yönü Abbas'ın Müslümanlığını gizlemesidir.

Hayber'in veya Mekke'nin fethinde Müslüman olduğu ile ilgili rivayetler, diğer daha fazla ve kuvvetli olan rivayetlere aykırı düşmesi veya bu iddiayı yeterince ispat edememesi gibi sebepler Hayber ve Mekke ihtimalini çok zayıf duruma düşürmüştür.

O halde girişte verdiğimiz müşrik beldelerde yaşama yasaklarının, istisnai bazı durumları olabileceğinin en güzel kanıtlarından biri de Abbas'ın Müslüman olarak uzun süre Mekke'de yaşamış olmasıdır. Bu onun müşriklerden korktuğu veya imkan bulamadığı için hicret etmediği anlamına gelmemelidir. Her iki sebep, Abbas için sorun olacak durumlar değildi. Fakat Abbas, Allah Resûlü'nün emri gereği özel görevi yerine getirmek için Mekke'de kalmıştır.

KAYNAKÇA

Belâzürî, A. (2011). *Ensâbu'l-Eşrâf*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut,.

Beyhakî, E. (1999). *Es-Sünnenu'l-Kebîr* (Thk: Muhammed Abdulkadir Ata, DKİ, Beyrut.

Beyhakî, E. (1988). *Delâilu'n-Nübuve* (Thk.: Abdulmu'ti Emin Kal'acı, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut.

Buhârî, M. (2003). *Sahihu'l-Buhârî*, Mektebetu'l-İman, Kahire.

Buhl, F. (2001). "Al-Abbas b. Abdulmuttalib". *İslâm Ansiklopedisi*, (1):16-17, Eskişehir.

Dımeşkî, M. (2006). *Subul el-hudâ ver-Reşâd fî Siret Hayr il-İbâd ve 'z-Zikrî Fadailihi ve Ahvâlihi fil-Mebde' vel-Mead* (Peygamber (sav) Külliyyati) (Çev.: Recep Doğru, Halil İbrahim Kaçar), Ocak Yayıncılık, İstanbul.

Ebû Dâvûd, S. (2004). *Kitâbu's-Sünen* (Nşr.: Muhammed Avvâme), Müessesetü'r-Reyyân, Beyrut.

Eş-Şâmî, S. (2017). *Camiu'l-Usûli't-Tis'a mine's-Sünneti'l-Mutahharâ-Hadis Hazinesi* (Çev.: Yusuf Özbek), Ocak Yayıncılık, İstanbul.

Heysemi, N. (1994). *Mecmeu'z-Zevaîd ve Menbeu'l-Fevaîd* (Nşr.: Muhammed Dervîş), Mektebetu'l-Kutsi, Kahire.

İbn Ebû Şeybe, E. (2006). *El-Musannef li-İbni Ebî Şeybe* (Nşr. Muhammed Avvame), Daru'l-Kible, Cidde.

İbnu'l-Esir. (1991). *El-Kâmil fi't-Târih* (Çev.: Beşir Eryarsoy),: Bahar Yayınları, İstanbul.

İbn Hacer Askalânî, Ş. (1922). *El-İsâbe fi't-Temyîzi Sahâbe*, Matbaa Sa'adeh, Mısır.

İbn Hacer Askalânî, Ş. (2010). *Tehzibu't-Tehzib* (Thk.: Abdullah Mahallavî), Daru'l-Hadis, Kahire.

İbn Hanbel, A. (1971). *Müsned* (Thk.: Ahmed Muhammed Şâkir), Daru'l- Ma'rife, Mısır.

- İbn Hibbân, M. (2017). *Es-Sîretu'n-Nebeviyye ve Ahbâru'l-Hulefa* (Çev.: Harun Bekiroğlu), Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
- İbn Kesîr, İ. (2018). *El-Bidâyetu ve'n-Nihâyeh* (Nşr.: Abdurrahmân ed-Dûkî ve Muhammed Gâzî Beydûn), Dar İbn Kesîr, Dimeşk.
- İbn Mâce, M. (1980). *Es-Sünen* (Thk.: Fuâd Abdulbâkî), Dâru'l-Kütübi'l İlmiyye, İstanbul.
- İbn Sa'd, M. (2014). *Kitâbü't-Tabakâti'l-Kebîr* (Çev.: Abdurrahman Elmalı, Mehmet Akbaş), Siyer Yayınları, İstanbul.
- Hâkim, H. (1978). *Müstedrek ala Sahihayn*, Darû'l-Fikr, Beyrut.
- Nesâî, A. (1986). *Sünen-i Nesai* (Nşr.: Ahmed Mîrîn el-Belûşî), Mektebe İbn Hacer, Dimeşk.
- Müslim, N. (2007). *Sahih-i Müslim*, Matbaatü'l-Mısıriyye, Kahire.
- Taberî, M. (2014). *Târihu Taberî* (Thk.: İyâd b. Abdullatîf b. İbrâhîm al-Kaysiy), Dar Ibn Hazm, Beyrut.
- Taberânî, S. (1994). *El-Mu'cemu'l-Kebîr*, Mektebetu İbn Teymiye, Kahire.
- Taberânî, S. (1415). *El-Mu'cemu'l-Evsât*, Darû'l-Harameyn, Kahire.
- Tirmizî, M. (2003). *Camiu't-Tirmizî* (Thk.: Yûsuf al-Hac Ahmed), Mektebe İbn Hacer, Dimeşk.
- Vâkıdî, M. (2013). *Kitâbu'l-Megâzî* (Thk.: Muhammed Abdulkadir Ahmed Ata), Dâru'l-Kütübi'l İlmiyye, Beyrut.